



## یک «وصیت نامه» صحیح چه ویژگی هایی باید داشته باشد؟

وصیت از جمله اعمال حقوقی است که هر فردی ممکن است نیازمند آن باشد چه بسا دیده شده است که اشخاص نمی‌توانند دیون و طلب‌های خویش را در زمان حیات خود پرداخت یا مطالبه کنند همچنین ممکن است افراد در زمان حیات خود، به انجام کاری تمایل داشته‌اند یا قسمتی از آن را انجام داده و قسمتی دیگر را ناتمام گذاشته‌اند، اما اجل، مجال اتمام یا انجام آن کار را ممکن نساخته است.

وصیت از جمله اعمال حقوقی است که هر فردی ممکن است نیازمند آن باشد چه بسا دیده شده است که اشخاص نمی‌توانند دیون و طلب‌های خویش را در زمان حیات خود پرداخت یا مطالبه کنند همچنین ممکن است افراد در زمان حیات خود، به انجام کاری تمایل داشته‌اند یا قسمتی از آن را انجام داده و قسمتی دیگر را ناتمام گذاشته‌اند، اما اجل، مجال اتمام یا انجام آن کار را ممکن نساخته است.

به گزارش «تابناک»؛ بدون تردید کمتر کسی است که تا به حال با واژه وصیت برخورد نکرده باشد. وصیت از جمله اعمال حقوقی است که هر فردی ممکن است نیازمند آن باشد چه بسا دیده شده است که اشخاص نمی‌توانند دیون و طلب‌های خویش را در زمان حیات خود پرداخت یا مطالبه کنند همچنین ممکن است افراد در زمان حیات خود، به انجام کاری تمایل داشته‌اند یا قسمتی از آن را انجام داده و قسمتی دیگر را ناتمام گذاشته‌اند، اما اجل، مجال اتمام یا انجام آن کار را ممکن نساخته است.

به جهت اهمیت وصیت در زندگی اجتماعی افراد، این مبحث در فقه اسلامی و حقوق مدنی از اهمیت فراوانی برخوردار بوده و همواره مبحث وصیت مورد توجه حقوقدانان و فقهای اسلامی قرار داشته است.

شکی وجود ندارد که فلسفه وجودی حقوق و بالاخص حقوق مدنی، تنظیم و برقراری عدالت در مطالبات و دیون و اساساً روابط حقوقی افراد است لذا مقتضی است که بر مراودات و معاملات حقوقی اشخاص بعد از حیات دنیوی نیز قواعد و مقرراتی حاکم باشد که موجب حمایت از حقوق بازماندگان او شود.

وصیت در لغت به معنای اندرز و نصیحت و آنچه بدان سفارش می‌کنند، است و در علم حقوق نیز تقریباً به همین معنا به کار می‌رود.

مستنداً به ماده ۸۲۶ قانون مدنی، وصیت تملیکی عبارت از این است که کسی عین یا قسمتی را از مال خود برای زمان بعد از فوتش به دیگری مجاناً تملیک کند و وصیت عهدی عبارت است از اینکه شخصی یک یا چند نفر را برای انجام امر یا اموری یا تصرفات دیگری مأمور کند.

در ریشه واژه وصیت و معنای آن اختلاف است. برخی از جمله علامه حلی، در تذکره و سیدمحمدجواد عاملی در مفتاح‌الکرامه، وصیت را اسم مصدر و مشتق از وصی و به معنای وصل و الحاق دانسته و ارتباط آن را با مفهوم اصطلاحی وصیت از آن جهت می‌دانند که موصی به وسیله انشای وصیت، تصرفات زمان حیات خویش را به تصرفات بعد از مرگ خود متصل می‌کند.

اگرچه برخی آن را مشتق شده از توصیه و به معنای عهد می‌دانند، اما به نظر می‌رسد معنای اولی به مفهوم حقوقی آن نزدیک‌تر است.

در استحباب وصیت در دین اسلام تردیدی وجود ندارد و آیات و روایات عدیده‌ای در باب وصیت بیان شده است که جدای از جواز آن، مسلمین را تشویق و ترغیب به وصیت می‌کند. آیه ۱۸۰ سوره بقره، آیات ۱۱ و ۲۳ سوره نساء و نیز آیه ۱۰۶ سوره مائده... همگی شواهدی دال بر این مدعا هستند.

وصیت در احکام تکلیفی بر چهار قسم تقسیم شده است: اول وصیت واجبه همانند وصیت کردن جهت ادای حقوق واجبه اعم از حق‌الله و حق‌الناس و دوم وصیت مستحبه همانند وصیت کردن به مال کم. مقصود این است که در وصیت باید به شرایط مالی وراثت نیز توجه کرد و از این‌رو وصیت را نسبت به مال کم پسندیده‌تر می‌شمارند.

اگرچه در فقه وصیت تا ثلث اموال جایز است، اما توصیه شده است در صورت فقر و تنگدستی بازماندگان، وصیت نسبت به ربع یا حتی خمس بهتر است.

سوم وصیت حرام، همانند وصیت کردن بر گوشت خوک یا شراب و... است که به جهت حرمت متعلق آن باعث حرمت عمل حقوقی نیز می‌شود و چهارم، وصیت مکروه، همانند وصیت کردن نسبت به مال بسیار است که به جهت مذکور مکروه دانسته شده است.

#### شرایط صحت وصیت

وصیت‌کننده باید دارای پنج شرط باشد که عبارت از بلوغ، عقل، اختیار، رشد و عدم خودکشی است بنابراین وصیت کودک، صحیح نیست، گرچه اقوی، صحت وصیت کودک ۱۰ ساله در مورد کارهای نیک مثل ساخت مسجد، پل و خیرات و میراث است.

وصیت دیوانه، مست و کسی که او را مجبور کرده باشند، وصیت کند و مجبوری که از تصرف در اموالش ممنوع است، نیز صحیح نیست.

وصیت کسی که با زخمی کردن خود یا خوردن سم یا پریدن از بلندی دست به خودکشی زده، صحیح نیست.

موضوع وصیت باید جایز، دارای منفعت حلال و از ملک شخص وصیت‌کننده باشد؛ بنابراین وصیت به هزینه مال در اموری مانند دادن قرآن به کافر، شراب‌سازی، آلات موسیقی و قمار، کمک به ستمگران، تعمیر کنیسه، چاپ کتاب‌های گمراه‌کننده، کارهای بی‌پهلو و عبث و مانند این‌ها صحیح نیست.

همچنین اگر فردی درباره اموال دیگران وصیت کند، صحیح نیست؛ اگرچه مالک آن‌ها نیز اجازه بدهد. البته اگر از سوی مالک وصیت کرده و او نیز تنفیذ کند، بعید نیست که صحیح باشد.

شرط چهارم این است که اموال وصیت‌شده بیش از یک سوم کل ارث نباشد. با این توضیح که؛

۱- بدهی‌ها، حقوق واجب الهی همچون خمس، زکات، مظالم و کفارات از اصل مال کم می‌شود؛ اگرچه به آن وصیت نکرده باشد و شامل همه مال نیز بشود. حج واجب گرچه نذری باشد، نیز بنا بر اقوی همین حکم را دارد.

۲- کارهای تبرعی همچون اطعام به فقرا، رفتن به زیارت و اقامه عزا و مانند آن، اگر در حد یک سوم اموالش باشد، نافذ است و بیش از آن را وارثان باید اجازه بدهند. واجب غیرمالی مانند نماز و روزه استیجاری نیز بنا بر اقوی همین حکم را دارد.

وصی یعنی همان اجراء‌کننده وصیت باید بالغ، مسلمان و قابل اطمینان باشد؛ بر این اساس، وصیت به نابالغ، دیوانه و کافر صحیح نیست، اگر وصی مورد اعتماد باشد، کافی است، گرچه احتیاط آن است که عادل باشد.

احتیاط واجب آن است که فرزند، وصیت پدرش را رد نکند، اما بر دیگران، پذیرش وصیت واجب نیست، حتی وصی پس از پذیرش و در زمان حیات وصیت‌کننده می‌تواند آن رد کند؛ به شرط آن که به وصیت‌کننده ابلاغ کند.

این موضوع در حالی است که اگر وصیت را بپذیرد و تا مرگ وصیت‌کننده آن را رد نکند یا اگر رد کند به اطلاع او نرساند، اجرای وصیت بر وصی واجب است. بلکه اگر وصی پس از مرگ وصیت‌کننده، از وصیت اطلاع یابد، حق رد آن را ندارد و باید آن را اجرا کند.

شیوه‌های تنظیم وصیت‌نامه

شاید مرسوم‌ترین نوع وصیت‌نامه آن‌هایی باشد که شخص وصیت‌کننده حرف‌هایش خطاب به ورثه را بر ورقه‌ای از کاغذ با دستخط خودش می‌نویسد و از چند معتمد محل نیز می‌خواهد تا زیر آن را امضا کنند.

البته این نوع وصیت&zwnj;نامه از لحاظ حقوقی، وصیت&zwnj;نامه عادی تلقی می&zwnj;شود و اگر ورثه بر صحت و درستی آن اقرار نکنند، معمولاً در مراجع رسمی پذیرفته نمی&zwnj;شود؛ بنابراین برای کاستن از مشکلات پس از مرگ موصی، باید وصیت&zwnj;نامه به ۳ شکل رسمی، خودنوشت و سری تنظیم شود.

ویژگی وصیت&zwnj;نامه رسمی این است که در یکی از دفترخانه&zwnj;های اسناد رسمی نوشته می&zwnj;شود و تابع تشریفات و مقررات اسناد رسمی است.

همچنین وصیت&zwnj;نامه خودنوشت، وصیت&zwnj;نامه&zwnj;ای است که به خط وصیت&zwnj;کننده و دارای تاریخ به روز، ماه و سال به همراه امضای وصیت&zwnj;کننده است.

این موضوع در حالی است که وصیت&zwnj;نامه سری ممکن است به خط وصیت&zwnj;کننده یا فرد دیگری باشد، اما در هر صورت امضای وصیت&zwnj;کننده باید زیر آن باشد.

چنین وصیت&zwnj;نامه&zwnj;ای باید در اداره ثبت یا محل دیگری که آن اداره معین می&zwnj;کند، به امانت گذاشته شود. البته شخص وصیت&zwnj;کننده هر زمانی که اراده کرد، می&zwnj;تواند وصیتنامه&zwnj;اش را از اداره ثبت پس بگیرد. شخص بی&zwnj;سواد نمی&zwnj;تواند چنین وصیت&zwnj;نامه&zwnj;ای تنظیم کند.

البته به جز این شیوه&zwnj;های تنظیم وصیتنامه نوع دیگری نیز وجود دارد که به وصیت&zwnj;نامه در مواقع اضطراری معروف است.

منظور از مواقع اضطراری زمان&zwnj;هایی است که حالت فوق&zwnj;العاده بر جامعه حاکم است، مثل شرایط جنگی، بمباران هوایی یا شیوع بیماری&zwnj;های مسری که در چنین حالتی شخص می&zwnj;تواند به طور شفاهی نزد ۲ شاهد وصیت کند؛ به شرط آن که یکی از شاهدان مفاد وصیت&zwnj;نامه را با تاریخ روز، ماه و سال تنظیم کند و به امضای حاضران برساند.

وصیت برای نوزاد متولد نشده

وصیت کردن برای جنین شاید اقدامی ناآشنا برای عده&zwnj;ای باشد، اما وصیت بر حمل یعنی جنینی که در رحم مادر است، وجهه قانونی و حقوقی دارد. البته شرط اجرای این وصیت این است که جنین زنده متولد شود؛ به طوری که اگر جنین سقط شود، حقوق ناشی از وصیت به ورثه او تعلق می&zwnj;گیرد.